

ВОВЕД

Гледано од историски аспект, различните домени на развојот и односите во светот се остваруваа во различни услови, со нееднаква динамика и содржина. Економските и општествените структури ги детерминираа и детерминираат границите на општествените процеси и перманентно ги продуцираат етаблираните форми на однесување, но исто така, создаваат противречности и социјални тензии што претставуваат предуслови за промените.

Светот, денес, е соочен со нови поделби и прераспределби, политички и стратешки групирања што битно ја менуваат неговата политичка и економска "слика" и создаваат нови сфери на интереси и доминација. Она што радикално се менува во човештвото произлегува од кумулативното влијание на меѓусебно поврзаните промени во неколку области во светската стратешка и политичка поделба; во функционирањето на меѓународната економија и промените во глобалната екологија. Конкретните манифестации на оваа современа светска транзитивност се изразуваат преку промените на : односите на економските сили; целите и критериумите на развојот на земјите; на распоредот и искористувањето на енергетските, суровинските, човечките, технолошките и други ресурси; сфаќањата, навиките и однесувањето на населението, демографските промени и тн.

Светскиот економски развој, како дел од вкупните развојни

процеси, исто така, претрпува длабоки, интензивни и сеопфатни промени, функционално и каузално испреплетени и меѓусебно условени. Во овој период, во светската економија се подоминантни се тенденциите на регионализација и глобализација и врз нивна основа создадените односи на соработка, меѓузависност и динамични интеракции, но и појавата на нови конфликтни белези, интереси и противречности. Меѓу основните карактеристики на трансформационите процеси што светската економија ги претрпува последниве години како особено значајни се издвојуваат: формирањето на мултиполарна структура на светската економија, интернационализацијата на репродукционите процеси, зголемената меѓузависност и раширената регионализација.

Процесите на економски раст и развој што се остваруваат во еден ваков глобален општествен амбиент, непосредно се поврзани и произлегуваат од структурните промени во стопанството. Овој приод својата концепциска подлога ја има во ставот на **H.V. Chenery**, според кој "економскиот развој, во основа, претставува збир на меѓусебно поврзани промени во стопанската структура во функција на континуираниот економски раст", а истиот претставува една од појдовните премиси во нашето истражување. Согледувањето на меѓуусловеноста на причините, правците и последиците од промените во структурата на светското стопанство претставува сложен теоретско - методолошки проблем, заради што во барањето нови синтези и интеракции би морало претходно да се изврши идентификација и валоризација на веќе

постојните знаења од поодделните дисциплини или група дисциплини. Тоа значи определување на појдовната концепција, односно основните теориски координати од коишто ќе зависат сите натамошни спознавања и толкувања на причинско - последичните врски меѓу појавите. Во овој контекст, а врз основа на анализата на современите процеси на реструктуирање на светското стопанство, сметаме дека пристапот, што својата теориска основа ја има во кејнзијанизмот и теоријата на државната интервенција, во современата практика се покажа како неефикасен. Имено, денес, развојните импулси и перспективи на земјите се повеќе произлегуваат од високиот интензитет и обем на меѓусебна соработка. Оттука, многу пооправдани се покажаа концепциите за отворени стопанства и создавање флексибилни структури коишто ќе можат лесно и брзо да се прилагодат кон новите предизвици и промени. Според поновите пристапи **(Ballassa, Clyne, Little)**, отвореното стопанство придонесува за најцелисходно и најрационално регулирање, не само на стопанската структура, туку и на стандардите на работењето, стандардите и критериумите на рационалност и тн.

Основната глобална карактеристика на современото светско стопанство е постоењето на хиреархизирано структурирана економска моќ во рамките на којашто позиционирањето на местото и улогата на определена земја, во голема мера, е детерминирано однос нејзините структурно - функционални перформанси. Структурната хетерогеност на светскиот економски простор, денес се манифестира и преку силно изразените контрасти на развој и

неразвиеност. Историски создаваните разлики меѓу развиениот и неразвиениот свет се продлабочуваат и стануваат се подрастични. Притоа, развиените земји благодарение на флексибилноста на нивните економски структури и постојните механизми за регулирање на односите, полесно се адаптираат кон промените, а истовремено ги иницираат и поттикнуваат. Од друга страна, процесите што длабоко продираат во економскиот организам на развиените земји, само површно и ограничено се рефлектираат врз економиите на земјите во развој, бидејќи тие не претставуваат адекватна средина за нивна реална манифестација. Но, и покрај тоа, неспорно е дека структурните промени, независно од националните разлики во интензитетот и динамиката на нивната манифестација, претставуваат генератор на развојот. Преминот на одделна земја од една структурна позиција во друга е процес што инкорпорира квалитативно нови содржини, иманентни на новите состојби, движења и односи. Затоа, во ова истражување, поаѓаме од општата хипотеза дека структурните промени создаваат нови општи услови и рамки во кои општеството се репродуцира на едно ново, квалитативно изменето ниво.

Еден од најзначајните феномени којшто се наоѓа во тесна корелација со структурните промени е процесот на регионализација. Овој процес се повеќе ги определува современите движења во светското стопанство и меѓународните економски односи. Јакнат спознајните и практичните определувања за регионален пристап во остварувањето на меѓународната економска соработка, што се почесто е присутно и во конципирањето на

развојните стратегии. Современата развојна фаза во светското стопанство е обележана со формирањето на три големи регионални групации кои се изразуваат преку : создавањето моќен регионален економски простор на подрачјето од Западна Европа и зајакната економска соработка на земјите од северно-американскиот регион обележана со почетните активности за создавање економска интеграција. Слични тенденции се присутни и на подрачјето од југоисточна Азија, каде што Јапонија и динамичните азиски економии стануваат, не само растечки и атрактивен пазар, туку и силна економска база, која успешно им конкурира на САД и ЕЕЗ.

Бидејќи нашето внимание е насочено кон анализа на структурните трансформации на светското стопанство и согледување на поврзаноста, условеноста и интеракцијата на овие процеси со процесите на регионализација, при анализата поаѓаме од премисата дека современите процеси на регионализација ги детерминираат основните структурни карактеристики на светската економија и ги определуваат главните насоки на нивната трансформација. Притоа, мора да потенцираме дека интеракцијата меѓу структурните промени и регионализацијата ја опфаќаме и анализираме како интеракција на процесите, а не на состојбите и структурите. Оттука, произлегува дека предмет на истражување се : структурните компоненти на меѓународниот економски развој -областите, интензитетот и динамиката на нивната манифестација; причините што ги генерираат структурните промени; проблемите и ефектите од современите процеси на реструктурирање на светското

стопанство што се манифестираат на различни просторно - функционални нивоа.

Општа цел на истражувањето е да дадеме аналитичка и научно-фундирана подлога за идентификацијата на влијанијата и ефектите од регионализацијата врз реструктурирањето на светското стопанство и меѓународните економски односи. Преку согледувањето на општите развојни карактеристики и автентичните развојни потреби на поодделните региони и земји, како и конкретните можности, форми и насоки на дејствување, ќе се обидеме да дадеме делотворен придонес во расветлувањето на актуелните развојни проблеми во светското стопанство.

За да го постигнеме тоа пред нас се наметнува потребата да одговориме на следниве прашања :

- во прво - кои се клучните процеси на хомогенизација и диференцијација, од регионален и функционален аспект, коишто се одвиваат меѓу земјите и влијаат врз нивната меѓународна соработка;
- во второ - за колкава поврзаност меѓу процесите на регионализација и структурните промени во светското стопанство;
- во трето - каква е меѓусебната поврзаност на различните просторни, временски и секторски аспекти на стопанскиот и општествениот развој;
- во четврто - каква е интеракцијата меѓу современите процеси на регионализација и структурните промени во светското стопанство;
- во пето - дали регионализацијата ги подразбира развојните разлики или придонесува за постепено развојна хомогенизација, како во рамките на регионот, така и во светското стопанство како целина;

- дали може да се оствари структурна комплементарност и усогласеност на светскиот економски простор во услови на егзистенција на комплексни и противречни национални интереси и нивна национална и регионална парцијализираност ?

Вака поставените цели влијаат врз создавањето на методолошката рамка на истражувањето.

Со оглед на тоа што предмет на проучување се структурираните компоненти на светската економија, набљудувани низ призмата на нивната функционална поврзаност, условеност и зависност, од посебно значење е примената на структурално - функционалната анализа.

Со помош на компаративниот метод ќе вршиме споредба на односите, структурата и функционирањето на светската економија во различни временски периоди. Компаративниот метод ќе го користиме и за споредба на структурните содржини на различните национални и регионални економски простори, а со цел да добиеме определени сознанија за предностите и недостатоците, за сличностите и разликите коишто постојат меѓу нив. Примената на методот на апстракција ќе има двојно значење : од една страна, треба да ни овозможи издвојување и анализа на општите карактеристики на структурниот развој на светската економија во целина, а од друга страна издвојување и анализа на општите обележја на структурниот развој на одделните национални економски подрачја и региони, при тоа имајќи го предвид нивното дијалектичко единство и поврзаност.

регионализација (структурално - функционална анализа)

Целиот труд се состои од пет дела.

Во првиот дел се задржуваме на основните карактеристики на современиот општествено - економски развој во светот и системот на меѓународни економски односи.

Вториот дел ги опфаќа структурните компоненти на меѓународниот економски развој преку анализата на влијанијата на технолошкиот развој. ТНК и меѓународната трговија врз процесите на реструктуирање.

Во третиот дел ги анализираме основните карактеристики и тенденции на современите процеси на регионализација во светското стопанство.

Во четвртиот дел ги елаборираме актуелните состојби, тенденции и проблеми на економскиот развој на регионите и тоа од следниве аспекти : обем, структура и динамика на производството; технолошкиот развој; и тн.

Во петтиот дел се задржуваме на анализата на процесите и донетите на регионализацијата врз развојот на конкретните подрачја и врз интеррегионалната соработка, при што ги идентифицираме перспективите и приоритетите за нивниот натамошен развој.

На крајот, мора да забележиме дека голем број проблеми во врска со предметот на истражувањето нема да бидат опфатени и анализирани. Затоа, сметаме дека целта на овој труд ќе биде исполнета ако успее да укаже на основните карактеристики, насоки и интеракции на процесите на структурни промени и регионализација во современото светско стопанство.